

Viite
E 58/2023 vp

Suuri valiokunta

Yhteyshenkilö
Anna-Lena Sjöberg

00102 EDUSKUNTA

SuV@eduskunta.fi

Asia

Lausunto valtioneuvoston selvityksestä: Suomen avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024–2029

Valtioneuvosto on lähettänyt eduskunnalle Suomen EU-vaalikauden 2024–2029 avaintavoitteita koskevan E-kirjeen. Tämän johdosta eduskunnan suuri valiokunta on pyytänyt Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta kirjallisen lausunnon. Ahvenanmaan maakunnan hallitus esittää asiasta seuraavaa.

Maakunnan hallitus pitää myönteisenä sitä, että se saa antaa eduskunnalle lausunnon valtioneuvoston E-kirjeestä. Maakunnan hallitus olisi kuitenkin halunnut tulla kuulluksi jo siinä vaiheessa, kun hallitus valmisteli E-kirjettä. Ahvenanmaan EU-politiikka on ennakkollista ja rakentavaa. Uskomme, että tämän lausunnon pohjalta voimme entisestään parantaa yhteistyötämme Suomen kanssa Ahvenanmaan painopisteiden esiin tuomiseksi EU:n instituutioissa.

Ahvenanmaan EU-politiikka

EU:n tasolla tehtävillä päätöksillä on paljon vaikutusta Ahvenanmaahan ja ahvenanmaalaisten jokapäiväiseen elämään. Jotta voisimme jatkossakin rakentaa toimivaa Ahvenanmaata, jossa ihmiset haluavat asua ja elää, on myös EU:n päätökset sovitettava paikallisiin olosuhteisiin. Maakunnan hallituksen on siis syytä jatkaa aktiivista EU-politiikkaansa.

Kun EU saa käyttöönsä uusia budjettivaroja, Ahvenanmaan tulee huolehtia siitä, että tukiohjelmat sopeutetaan siten, että niitä voi käyttää tehokkaasti myös Ahvenanmaan kaltaisilla pienillä itsehallintoalueilla. Uusista toimivaltuuksista keskusteltaessa Ahvenanmaan tulee jatkossakin osallistua Suomen kantojen muodostamiseen itsehallintolain mukaisesti ja samalla pyrkiä vaikuttamaan EU:n tasolla käytävään keskusteluun sen varmistamiseksi, että EU:n uusilla toimivaltuuksilla ei ole kielteisiä vaikutuksia itsehallintoon. Maakunnan hallitus on huolissaan siitä, että komissio entistä

useammin esimerkiksi vaatii eri aloilla vain yhden kansallisen jäsenvaltiokohtaisen suunnitelman. Jos Ahvenanmaan toimivaltaan kuuluvilla aloilla kullakin jäsenvaltiolla saa olla vain yksi suunnitelma tai ratkaisu, on vaarana, että tämä johtaa toimivallan siirtymiseen, ja muuttaa siten Suomen poliittista ja perustuslaillista perusrakennetta, jota on EU:n perustamissopimuksen 4 artiklan 2 kohdan mukaan kunnioitettava. Maakunnan hallitukselle on tärkeää, että komissio ottaa Ahvenanmaan valtiosääntöoikeudellisen aseman huomioon sekä lakiehdotuksissaan että erilaisten rahastojen ja ohjelmien yhteydessä. Maakunnan hallitus korostaa edelleen toissijaisuusperiaatteen merkitystä ja on huolissaan siitä, että siihen yhä useammin kiinnitetään liian vähän huomiota EU:n päätöksentekoprosesseissa.

Yleistä

Eurooppa-neuvosto hyväksyy Euroopan parlamentin vaalien (6.–9.6.2024) jälkeen strategisen ohjelman, jossa määritetään EU:n prioriteetit uudelle viisivuotiskaudelle, ja joka toimii ohjeistuksena komission tulevalle puheenjohtajalle. E-kirjeessä määritetään Suomen avaintavoitteet EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan vaikuttamiseksi.

Strateginen kilpailukyky

Maakunnan hallitus tukee Suomen tavoitetta EU-sääntelyn parantamisesta ja vähentämisestä. Maakunnan hallituksen mielestä on hyvä, että kirjeessä korostetaan toissijaisuusperiaatteen kunnioittamisen tärkeyttä ja sitä, että päätökset tulee tehdä mahdollisimman lähellä kansalaisia. Samalla maakunnan hallitus toivoo, että sekä nykyiset puutteet toissijaisuusperiaatteen kunnioittamisessa käytännössä että ongelmat, jotka liittyvät siihen, että komissio yhä useammin vaatii vain yhden jäsenvaltiokohtaisen suunnitelman tai toteutuksen, tuotaisiin selonteossa esiin vielä nykyistä selkeämmin.

Maakunnan hallitus yhtyy myös täysin kirjeeseen siltä osin, että jäsenmaiden erityispiirteet on huomioitava EU-lainsäädännön valmistelussa nykyistä paremmin, ja että säädösehdotusten tulee perustua riittävän kattaviin ja jäsenvaltioiden erot huomioiviin komission vaikutusarviointeihin. Maakunnan hallitus on myös täysin samaa mieltä valtioneuvoston kanssa siitä, että lainsäädäntöehdotuksissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, ettei niillä luotaisi tarpeetonta hallinnollista taakkaa tai liian yksityiskohtaisia velvoitteita. Ahvenanmaan kaltaiselle pienelle hallinnolle hallinnollisen taakan minimoiminen on äärimmäisen tärkeää, samoin kuin se, että jäsenmaita ei veloiteta perustamaan uusia viranomaisia tai suorittamaan kattavaa raportointia.

Puhdas ja digitaalinen siirtymä

Maakunnan hallituksen mielestä on hyvä, että puhdasta ja digitaalista siirtymää koskevia asioita tuodaan esiin, ja maakunnan hallitus yhtyy siihen, että ilmastomuutoksen vastaisia ja luonnon monimuotoisuutta vahvistavia politiikkatoimia on jatkettava johdonmukaisesti ja kestävä kehityksen periaatteet huomioiden. Maakunnan hallitus tuo

aktiivisesti esiin kansainvälisesti ja EU:n tasolla Ahvenanmaan sitoutumisen kestäväan kehitykseen muun muassa *Ahvenanmaan kehitys- ja kestävyysagendan* puitteissa.

Maakunnan hallitus kannattaa valtioneuvoston tavoitetta, jonka mukaan vuoden 2040 ilmastotavoitteen saavuttamisessa keinojen pääpainon tulee olla päästövähennyksissä. Mutta maakunnan hallitus korostaa myös, että on tärkeää jatkaa panostamista uusiutuvaan energiaan ja uuteen teknologiaan, jolla energiaa kyetään varastoimaan, sekä uusiin polttoaineisiin. Maakunnan hallitus toivoisi, että valtioneuvoston kirjeessä olisi uusiutuvaa energiaa koskevia kirjauksia. Maakunnan hallituksen tavoitteena on tehdä Ahvenanmaasta Pohjoismaiden kestäväan energian solmukohta, lähinnä koska Ahvenanmaalla on merkittävää potentiaalia mittavaan tuulivoiman offshore-tuotantoon. Maakunnan hallituksen mielestä on tärkeää, että kirjeessä tuodaan selvästi esiin tuulivoiman potentiaali.

Maakunnan hallitus katsoo, että osana luonnon monimuotoisuuden vahvistamista petoeläinten suojametsästyksen tulisi olla mahdollista niissä tapauksissa, joissa se on tarpeen niiden saaliskantojen elinvoimaisuuden turvaamiseksi.

Maakunnan hallitus yhtyy täysin valtioneuvoston kannanottoon, jonka mukaan metsäluonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen on tärkeää, mutta siinä tulee kuitenkin riittävällä tavalla huomioida jäsenvaltioiden keskinäiset eroavaisuudet ja olosuhteiden muutokset, ja että metsäpolitiikan tulee jatkossakin kuulua jäsenvaltioiden kansalliseen päätösvaltaan.

Maakunnan hallitus toteaa myös, että on hyvä käydä EU-tason keskustelua digialan ja keinoälyn sääntelystä, mutta korostaa samalla sen tärkeyttä, että EU luo sellaisia rakenteita, jotka mahdollistavat innovaatiot ja luovat kasvun ja yrittäjyyden mahdollisuuksia näillä aloilla.

Kokonaisturvallisuus ja vahvempi Eurooppa

Maakunnan hallitus toteaa, että kysymys kokonaisturvallisuudesta on muodostunut yhä tärkeämmäksi osaksi EU-yhteistyötä geopolittisen tilanteen muuttumisen myötä. Maakunnan hallitus yhtyy valtioneuvoston yleiseen käsitykseen siitä, että Ahvenanmaan demilitarisointi ja neutralisointi ovat tärkeä osa Suomen turvallisuuspolitiikkaa, ja kannustaa Suomea jatkossakin tuomaan tätä esiin EU-tasolla.

Maakunnan hallitus yhtyy täysin kirjaukseen siitä, että Ukrainan vahvaa tukemista on jatkettava. Lisäksi maakunnan hallitus katsoo, että siviilivalmiuksia on tarpeen kehittää ja yhtyy siihen, että suomalaista huoltovarmuuskonseptia on edistettävä myös EU-tasolla. Valtioneuvoston tapaan maakunnan hallitus katsoo, että kokonaisturvallisuuden kannalta on tärkeää, että maataloutta voidaan harjoittaa tuottavasti kaikilla EU-alueilla. Myös paikallisten olosuhteiden huomioiminen yhteisessä maatalouspolitiikassa on maakunnan

hallitukselle tärkeää. Ahvenanmaan pienimuotoisella maataloudella tulee olla edellytykset selviytyä ja kehittyä EU:n maatalouspolitiikan puitteissa. Sama koskee myös kalataloutta, jonka osalta pienimuotoisen rannikkokalastuksen kehittymismahdollisuudet ovat erityisen tärkeitä Ahvenanmaalle.

Itämeren puhtaus on edellytys kestäväälle siniselle taloudelle, joka on tärkeää maamme kokonaisturvallisuuden kannalta. Sama koskee merenkulkua, jonka merkitys kansainväliselle kaupalle ja Suomen huoltovarmuudelle on olennainen.

Muuttoliikkeen hallinta

Valtioneuvosto keskittyy kirjeessään maahanmuuton turvallisuuspoliittisiin ulottuvuuksiin, jotka ovat tärkeitä. Maakunnan hallitus korostaa, että työpäinen maahanmuutto vaikuttaa myönteisesti talouskasvuun, ja että Suomen ja Ahvenanmaan on tarpeen kasvattaa väestöään osaamispulaan vastaamiseksi ja elinkeinoelämän kilpailukyvyn parantamiseksi. Siksi EU:n tulee jatkossakin olla houkutteleva uusille kansalaisille, ja työperäisen maahanmuuton edellytyksien parantamiseksi on työskenneltävä jatkuvasti.

EU:n laajentuminen

Maakunnan hallitus yhtyy valtioneuvoston kirjauksiin siitä, että hakijamaiden omiin ansioihin ja jäsenyyuskriteerien täyttämiseen perustuva laajentuminen vahvistaa unionin turvallisuutta. Tässä yhteydessä maakunnan hallitus korostaa, että laajentumisprosessin on edistettävä demokratiaa, oikeusvaltiokehitystä ja perusoikeuksien toteutumista hakijamaissa, samalla kun myös unionin jäsenvaltioiden on jatkettava työtään oikeusvaltion ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Ahvenanmaan vaikutusmahdollisuudet

Kirjeessä Ahvenanmaa mainitaan vain kohdassa *Kansallinen lainsäädäntö, ml.*

Ahvenanmaan asema. Siinä todetaan näin: "Toimivallanjako EU-asioissa valtakunnan ja Ahvenanmaan välillä määräytyy Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan. Ahvenanmaan asemaa arvioidaan erikseen komission eri ehdotuksia käsittelevissä eduskuntakirjelmissä." Sen takia maakunnan hallitus haluaa huomauttaa valtioneuvostolle seuraavista Ahvenanmaan vaikutusmahdollisuuksista koskevista asioista.

Paikka Euroopan parlamentissa

Siitä saakka, kun Suomen hallitus esityksessään HE 351/1994 vp ilmaisi, että Ahvenanmaan edustus Euroopan parlamentissa on valtiosääntöoikeudellisesti aiheellista, itsehallinnon viranomaiset ovat jatkuvasti vaatineet, että Ahvenanmaa saisi oman edustuksen Euroopan parlamentissa. Viimeksi sen yhteydessä, kun Suomi sai lisäpaikan Euroopan parlamentissa vaalikaudelle 2024–2029 maakuntapäivät teki eduskunnalle Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 22 §:n mukaisen aloitteen. Aloitteen tavoitteena oli vaalilain (714/1998) muuttaminen siten, että Ahvenanmaa muodostaisi

oman vaalipiirinsä Euroopan parlamentin vaaleissa. Eduskunta hylkäsi aloitteeseen sisältyneen lakiehdotuksen 18.12.2023. Näin ollen Ahvenanmaa odottaa edelleen, että Suomi täyttäisi velvoitteensa ja takaisi Ahvenanmaalle edustajanpaikan Euroopan parlamentissa.

Maakunnan hallituksen osallistuminen EU-asioiden kansalliseen valmisteluun

Itsehallintolain 59 a §:n mukaan maakunnan hallituksella on oikeus osallistua EU:ssa tehtäviä päätöksiä edeltävään Suomen kannanottojen valmisteluun. Tämä toteutetaan siten, että maakunnan hallituksella on edustaja useimmissa sektorikohtaisissa valmistelujaostoissa ja EU-asioiden komiteassa. Maaneuvoksella on myös oikeus tulla kuulluksi EU-ministerivaliokunnassa.

Maakunnan hallitus korostaa, että kieli on suurin este kansalliseen valmisteluun osallistumisessa. Oikeusministeriön Ahvenanmaan asemaa lainvalmistelussa ja EU-asioissa koskevien ohjeiden mukaan maakunnan hallituksella on oikeus saada valmistelujaostojen päiväjärjestykset ruotsiksi, muu aineisto pyydettyä ruotsiksi käännettynä (ainakin Ahvenanmaalle tärkeät osat) ja tulkkaus valmistelujaostojen kokouksiin osallistumisen yhteydessä.

Asiaankuuluvien käännösten saaminen ajoissa on pysyvä ongelma, joka vaikuttaa kansalliseen valmisteluun osallistumiseen. Joskus vain tietyt osat tekstistä käännetään, mikä ei aina riitä tarvittavan kokonaiskuvan saamiseen. Joskus käy niinkin, että valmistelujaoston vastausaika on niin lyhyt, että ruotsinkielistä käännöstä ei ehditä tekemään ajoissa, ja maakunnan kommentit jäävät sen takia antamatta ja saamatta.

Turvatakseen Ahvenanmaan vaikutusmahdollisuudet EU-asioissa valtioneuvoston tulee jatkuvasti tiedottaa asianomaisille virkamiehille Ahvenanmaan asemasta EU-asioissa ja sen tärkeydestä, että maakunnan hallitusta informoidaan aikaisessa vaiheessa, ja että asiaankuuluvat asiakirjat käännetään ajoissa.

Maakunnan hallitus odottaa hyvää yhteistyötä, jonka avulla rakennetaan toimivaa EU:ta, joka ottaa paikalliset olosuhteet huomioon ja auttaa entistä paremman yhteiskunnan luomisessa kaikille ahvenanmaalaisille ja suomalaisille.

Ministeri

Ingrid Zetterman

Oikeusasiantuntija

Anna-Lena Sjöberg

TIEDOKSI

Europarlamentaarikko Nils Torvalds

Kansanedustaja Mats Löfström

Ahvenanmaan maakuntapäivät, Itsehallintopoliittinen lautakunta

Maakunnan hallituksen Brysselin ministerineuvosto